rozmluvách, jež měl v r. 1912 s Poincaréem, tehdy předsedou vlády a spolu ministrem zahraničních věcí. Poincaré neměl námitek, avšak předložil věc vládě, jež rozhodla opačně (VI. 83).

Mezi funkce presidentovy vykonávané za zodpovědnosti vlády příslušelo pravidelně též udíleti vyznamenání. V Pamětech čteme ku př. podrobný popis, kterak president odevzdal za přítomnosti zástupců vlády i parlamentu vojenskou medaili generálovi Joffrovi (V. 451). Funkce tato přinášela s sebou někdy i nepříjemnosti. O srážce, kterou měl Poincaré s Millerandem, jenž udělil čestnou legii neoblíbenému generálu, zmínili jsme se již dříve. Jiná spíše žertovná nepříjemnost stala se Poincaréovi s anglickým generálem Haigem koncem prosince 1915, jemuž udělil již dříve velkodůstojnický odznak čestné legie. Generál tázal se ho při setkání v Chantilly: »Když jste mi udělil řád, řekl jste mi, že jej mám nositi vpravo. Ale generálové de Langle a Foch nosí jej vlevo. Pročpak?« Bylo to tím, že měli vyšší stupeň řádu, byli velkokřižníky. Poincaré věc Haigovi vysvětlil a později téhož dne pravil mu v dohodě s Briandem a Joffrem: »Noste nyní svůj odznak také vlevo. Jmenuji vás velkokřižníkem« (VII. 370).

Ke konci této kapitoly jednající o poměru presidenta k vládě budiž ještě učiněna krátká zmínka o jedné funkci presidentově, kdy vystupuje pravidelně též v doprovodu některého člena vlády, totiž o jeho účasti na národních slavnostech. Je zajímavo, že i funkce tato, ačkoliv tu nejde pravidelně o akt právně nebo politicky významný, má základ svůj v předpisech ústavních. Zákon z 25. února 1875, jenž vypočítává ve čl. 3 funkce presidentovy, uvádí mezi jiným též, že presiduje národním slavnostem. Ustanovení toto jest přejato z ústavy z r. 1848. V praxi vyvinula se věc tak, že účast na národních slavnostech stala se jednou z hlavních činností presidentových,[16] zabírající mu drahně času. To potvrzují nám plně Paměti (III. 257, 328). Nejde tu jen o slavnosti ve vlastním slova smyslu, nýbrž spadají sem i návštěvy rozličných shromáždění a banketů, výstav a dobročinných podniků, recepce atd. Povinnosti tyto nepřestaly zcela ani v době války (VI. 132, 235, VII. 312, 334, 345).

Funkce tato byla Poincaréovi, zvyklému využitkovati každé chvíle spíše pro práce rázu byrokratického, velikým břemenem. Opětně si na to stěžuje. Tak praví krátce po nastoupení úřadu, že nejlepší čas pohltí mu ceremonie a povinnosti representační (III. 131, 183), později praví, že v listopadu nebylo dne, kdy nepoznával aktivně nebo passivně muk řečnických (III. 315), jindy opět mluví o tom, že presidoval (na slavnostech), kdežto kabinet vládl (III. 349), nebo o tom, že se denně podrobuje pokání, jež mu ukládá článek 3. zákona z r. 1875 (IV. 171). *(Pokračování.)*

Dr. C. HARAOUI:

DĚJINY BELGIE A JAZYKOVÝ PROBLÉM.

Veškeré obyvatelstvo belgického království čítá 7,405.569 duší. Z toho 2,850.825 připadá na Wallony na jihu Belgie, kteří mluví některým ze starých nářečí (nářečí liègeské, naumurské, gaumské, pikardské, atd.), jež souvisí s nářečím, jehož se užívá v severní Francii, a 3,185.100 připadá na Vlámy na severu Belgie, kteří mluví výlučně vlámsky nebo holandsky. Zbytek, až na několik tisíc obyvatelů, kteří mluví německy a jsou usedlí na východní hranici, představuje ty, kdo znají jednak francouzsky, jednak vlámsky. Počet těchto »dvojjazyčných« obyvatelů vzrostl z 871.288 v roce 1910 na 967.812 v r. 1920, nebo, jde-li pouze o dospělé, z 628.703 v roce 1910 na 735.544 v r. 1920; tehdy bylo totiž poslední sčítání lidu, jehož výsledky byly uveřejněny. Tato kategorie zahrnuje obyvatele středního nebo bruxelského pásma a Vlámy, kteří užívají také francouzštiny vedle nářečí svého kraje.

---

[16] Literatura ústavního práva francouzského se o této funkci presidentově blíže nezmiňuje. Leyret věnuje jí ve své knize krátkou kapitolu na str. 93–106.

Jak umožnit těmto různě mluvícím občanům společný život v rámci téhož státu a pod vládou těchže institucí a aby nebyli při tom ani jedni ani druzí ve svých právech zkracováni? Toto jest nejaktuálnější otázkou pro Belgii.

* * *

Belgie, která revolucí z r. 1830 získala svou neodvislost, trpěla nejdříve různými polemikami a hádkami vyvolanými náboženskými otázkami hlavně v oboru školství, ačkoli těsně před tím byla doba organisace, kdy všechny politické strany dovedly rozumně sjednotiti své úsilí, aby upevnily vznikající stát. Tyto hádky zesílily antiklerikalismus strany liberální a mocný odpor strany katolické. V letech 1878 až 1890 dosáhly svého maxima. Od r. 1890 přicházejí do popředí otázky rázu sociálního. Od této chvíle musili konservativci počítati se stále větším rozmachem demokratických a socialistických myšlenek. Tyto hádky se potom pomalu uklidňovaly. Laikové ustoupili v určitých bodech náboženské svobodě. Upravení a ochrana práce šťastně pozvedly úroveň hmotného i duševního života dělnické třídy. Nyní však, po válce, začala se třetí kapitola dějin vnitřní politiky Belgie. Tentokráte — až po nový obrat věcí — otázka jazyková převládá.

Jak podati vysvětlení tohoto zjevu? Jeho příčiny jsou velmi četné, v našem článku můžeme uvésti jen ty nejhlavnější.

Tak dlouho neuznávaná vlámština dokazuje čím dál tím víc svou životaschopnost. Požaduje pro vlámské kraje autonomii v osvětě a tu prestiž, jakou se honosí francouzština v kraji walonském. Všeobecné hlasovací právo, zavedené ihned po válce, zesílilo ještě víc tyto požadavky. Vyskytuje se zde, přirozeně, také jakýsi romantismus a mysticism, což lze vždy pozorovat ve všech krajinských hnutích. Tomu se však nebudou diviti ti, kdo již přemýšleli o hluboké pravdě vyslovené spisovatelem Charles Maurrasem. »V moderním světě vytvořila se, bez naší vůle, určitá láska nebo fanatismus mateřského jazyka, s čímž nutno napříště počítati.«

Také v Belgii tato jazyková hádka dává podnět k mnohým a živým diskusím, v nichž i ti nejklidnější myslitelé, kteří nejlépe znají tamější poměry, jen stěžka dovedou zachovati míru a smysl pro pravdu. Pak se ale nemůžeme diviti, jestliže cizinci se v tom vůbec nevyznají. Nedostatečná informovanost působí, že se drží takových předsudků, a že jsou tak předpojati, že to někdy hraničí s nespravedlností. Tak se stává, že si pletou protagonisty a průkopníky vlámského hnutí (»flaminganto«) s nepatrným počtem »aktivistů« nebo »frontistů«, kteří hlásají federalismus a destrukci belgického státu. Anebo pak chtějí, tito zahraniční pozorovatelé, aplikovati na vlámské nebo vallonské hnutí to, co platí na příklad při alsaském, švýcarském nebo katalánském problému; to ovšem nejde, poněvadž prvky jsou v různých případech různé.

Mým úmyslem v přítomném článku bude snaha objasniti pokud možno tuto hádku se všech stran. Hodlám poněkud osvětliti tuto věc, kolem níž se nahromadilo tolik omylů a nedorozumění. Pokusím se tedy podati obraz o vývoji jazykového problému v Belgii a načrtnouti stanovisko různých politických stran, jaké v této věci zaujaly; tímto způsobem této otázce lépe porozumíme a následkem toho budeme s to lépe ji posouditi.

* * *

Belgičané svým dalekým původem patří k velké rodině Keltů, jež zahrnovala ostatně všechny Gally. Po římské kolonisaci následovala invase Franků, kteří zaplavili celé území. Tato invase nabývala stále větších rozměrů a teprve v V. stol. poněkud povolila. Na severu se tyto germánské kmeny brzo definitivně usadily a vytlačily tímto způsobem původní gallo-románské obyvatelstvo, kterého byl ostatně již jen nepatrný počet. Na jihu setkaly se s obyvatelstvem daleko početnějším; sem pronikly vlivy latinské, jimž se tyto germánské kmeny rovněž podrobily. Zatím co na severu pronikla invase do hloubky, na jihu zůstala jen povrchní. Brzo však křesťanství zatlačilo vlivy latinské a to ve směru opačném, než v jakém invase postupovala. Takto lze vysvětliti přítomnost dvou jazyků v kraji, jenž měl v budoucnosti sdíleti společný osud; jeden z těchto jazyků, »thioise« neboli vlámština, příbuzný

vulgární němčině, vládl v pánvi Exaut, druhý, t. j. nářečí wallonské, románské nebo francouzské, zůstal ve střední pánvi Mensy. Čára, jež tyto dva jazyky dělila, nebyla vůbec přirozenou hranicí. Nikdy se neshodovala s hranicemi politickými nebo církevními. Odpovídá jednoduše oné historické čáře, podle níž, v pátém století, ustalovala se v této části západní Evropy převaha prvku germánského a galo-románského. — Tato úhlopříčka, která jde od západu k východu, od Menin k Visé, zůstala téměř 1.500 let nezměněna. Nebyla sice měněna, nebyla však ani nepropustnou zdí. Vůbec nepřekážela v tom, aby určitý zlomek obyvatelů severní části a vyšší sociální vrstvy neužívaly jazyka francouzského, jakožto jazyka světového, od středního věku po mnoho století.

Tato jazyková hranice nepřekážela vzájemnému promíšení rodin, zájmů a zvyků. Ačkoli mezi Vlámy a Vallony není vlastně žádného podstatného rozdílu v jejich temperamentu a povaze, přece míšení mravů stále ještě pokračuje, čemuž napomáhá náboženství a společné juridické a politické ústavy. Proto ovšem sousedské styky staly se velmi živými a smíšená manželství jsou dnes tak častým zjevem, že bychom nalezli jen málo Vlámů nebo Vallonů, kteří by neměli v sobě ani kapku cizí krve. Mluví-li se zde o dvou rasách nebo o dvou různých národech, je to spíše následkem stávající roztržky, nemá to však nic společného s přísně vědeckou terminologií. Vlastenecký básník belgický, Antoine Clesse, vyjádřil věc historicky velmi správně, když napsal: »Vlámové, Valloni, to jsou jen naše příjmení, naše rodinné jméno jest Belgičan.«

Studujeme-li dějiny, vidíme skutečně, že nejdůležitější léna, z nichž se vlastně belgický národ tvořil, t. j. Flandry, vévodství brabantské a knížectví liège-ské, táhla se od severu k jihu přes jazykovou hranici. Všechny staré provincie a všechny diecése měly již od středověku obyvatele mluvící vlámsky a jiné, kteří mluvili vallonsky neboli francouzsky. Z 23 měst, která představovala liègeskou republiku, bylo 12 vallonských a 11 vlámských. Flandry a Brabant zahrnovaly města a kláštery, kde se mluvilo francouzsky, a ačkoli ve městech jako na příklad Gand, Antverpy a Brusel, lid užíval vlámštiny, ze studia městského archivu a soukromé korespondence jest patrno, že užívání jazyka francouzského bylo vždy ve velké úctě.

Španělské a rakouské období belgických dějin nikterak nezměnilo tento stav věcí. Francouzská nadvláda v letech 1792—1814 byla naopak velmi příznivá tomuto vzájemnému smíšení dvou jazyků. Připojením Belgie k Nizozemsku v letech 1814—1830 opět se nic nezměnilo. Konečně, během posledního století, společný politický život, a neustálé zdokonalování dopravních prostředků velmi přispěly k dalšímu promíchání jazyka vlámského a francouzského. Stěhováním dělníků vznikly ve vallonských krajích opravdové vlámské ostrůvky. O vlámských provinciích nutno naopak poznamenati toto: v Brugách městu s 50.000 duší, ze sedmi místních týdeníků tři jsou francouzské. V Gandu ze čtyř nejrozšířenějších místních deníků dva jsou francouzské, v Antverpách z osmi deníků čtyři jsou francouzské. Znamená to snad, že celý vlámský kraj je dvojjazyčný? Vůbec ne. Statistická data, jež jsme uvedli, dokazují, že není tomu tak. Vlámové, znající dva jazyky, ačkoli jsou velmi důležití pokud se týká jejich sociálního postavení, číselně jsou přesto v menšině. Jazyková dualita citelně pokročila jen v důležitějších městech a ve středním pásmu Belgie, jež se táhne od Hal k Antverpám přes Malines a zabíhá také k Luvani a Alostu. Tento kraj tvoří novou hospodářskou pánev, kde je sídlo transformačního průmyslu, obchodu a bank; přes Brusel a Antverpy zprostředkuje spojení jiných hospodářských pánví se světovým obchodem a čítá skoro třetinu celkového obyvatelstva belgického království.

* * *

Cizinec, jenž by se zajímal o tyto poměry, byl by jistě toho názoru, že nesnáze vyplývající z přítomnosti těchto dvou jazyků mají si upraviti jedinci svobodnou volbou toho kterého jazyka. Bylo by to skutečně zcela jednoduchým, kdyby se jednalo pouze o svobodu užívání určitého jazyka v soukromém životě belgických občanů. Belgická ústava z roku 1831 pokládala za prospěšné prohlásiti toto právo, proti němuž nikdo nemůže rozumně něco namítat ve svém 23. článku: »Užívání jazyka

může býti upraveno jedině zákonem, ale jen pokud se to týká veřejných úřadů a soudů.« Mnoho let však dříve uplynulo než si zákonodárci vzpomněli zakročiti v tomto oboru jim vyhrazeném. Ve skutečnosti přes třicet nebo čtyřicet let úředním jazykem belgického státu byla jedině francouzština. Stalo se tak proto, že po revoluci z r. 1830 chovaly vládní kruhy jakési předsudky proti užívání vlámštiny. Holandský režim chtěl vnutiti užívání tohoto jazyka obecným úřadům. To byl první důvod, aby se zavedla jiná metoda.

Četní politikové viděli v šíření jazyka francouzského prostředek ke sjednocení belgického národa. Duchovenstvo se naopak obávalo, že holandský jazyk bude propagačním nástrojem ve prospěch protestantismu. V prvních padesáti letech neodvislosti přispívala ještě jedna okolnost k tomu, že nikdo nechtěl slyšet o vlámštině jakožto o úředním jazyku; vlámské obyvatelstvo mluvilo totiž ve skutečnosti místními nářečími, která neměla ani z daleka čistotu a ustálenost jazyka akademického.

Brzo se však stalo, a to proti očekávání, že tento neuznaný jazyk začal se brousit a očišťovat a přibližovat se čím dál tím více jazyku holandskému, jímž se mluvilo v Nizozemsku.

Objevili se prvotřídní spisovatelé, kteří uveřejňovali svá díla poetická, prosaická a dramatická v jazyku vlámském a vzbudili tím všeobecnou pozornost. Po Henri Conscience přišel Guído Gerelle, po něm Bergmann a Cyriel Buysse, později Steyn Streuvels, Timmermans, Van de Wolstyne. Tato obroda rozvíjela se rovnoběžně s obrodou literatury francouzské, v níž se objevili velmi nadaní spisovatelé jako Charles Decoster, Octave Pirmez, Camille Lemonnier, pak Verhaeren, Girand, Maeterlinck. V téže době i vallonské hnutí poznalo velmi silný literární rozmach: Nicolas Defrecheux byl nejoblíbenějším pěvcem a Henri Simon nejjemnějším dramaturgem.

Vlámština jako spisovná řeč získávala stále větší úcty a její obránci protestovali stále horlivěji proti zneuznávání tohoto jazyka a proti opovržení, které projevovala většina rodin patřících k vyšším vrstvám dokonce i ve vlámských provinciích. Žádali, aby aristokracie a bouržoasie ve Flandrech užívaly výlučně tohoto jazyka. Takto se měla překlenout propast, která dělila vlámskou elitu od vlámského lidu. Napříště nebude lze vytýkati tomuto národu, že je těžkopádný a drsný ve svých způsobech jednání. Zároveň žádali zakročení úřadů: naříkali si, a jistě ne bezdůvodně, že jsou stavěni do pozadí, žádali, aby měli rovnost před zákony, která jim až do této doby byla vlastně odmítána.

Vláda začala si pomalu všímati jejich požadavků. Zákonem z roku 1863 bylo upraveno užívání vlámštiny před trestními soudy. Brzo na to přiznalo se oběma jazykům stejné právo co se týče veřejných publikací a parlamentních diskusí. Zákon z roku 1883 stanovil, aby na středních školách přednášely se alespoň dva předměty v jazyku vlámském; toto nařízení bylo rozšířeno v roce 1910 i na školy svobodné.

Během války chtěli Němci využít jazykové otázky obsazené Belgie ve svůj prospěch. Předstírajíce, že chtějí problém řešiti, přistoupili k metodickému rozdělení správy: Brusel určili za hlavní město kraje vlámského a Namur za hlavní město vallonského kraje. Toto počínání narazilo ostatně na rozhořčený odpor i těch nejlepších protagonistů vlámského a vallonského hnutí. Pouze několik zaslepených nebo podplacených jednotlivců, jež ostatně veřejné mínění okamžitě zavrhlo, souhlasilo s touto nepřátelskou hrou. Avšak po světové válce problém jazykový dosáhl nesmírných rozměrů, k čemuž přispělo také zavedení všeobecného jednoduchého hlasovacího práva. Když se vláda vrátila do Bruselu, oznámila, že v rámci národní jednoty přistoupí k dalším jazykovým reformám, které zaručí jak právní tak i faktickou rovnost oběma jazykům.

První z těchto reforem snažila se zabezpečiti užívání krajinského jazyka ve správě. Tento zákon, odhlasovaný v roce 1921, zřejmě odpovídá pravdě: že totiž správa je pro lid a ne pro úředníky. V důsledku této zásady v provinciální a obecní správě kraje vlámského užívá se vlámštiny jako úředního jazyka. Co se týká ústředních úřadů, užívají vlámštiny dopisují-li administrativním úřadům kraje vlámského, nebo soukromníkům, kteří se na ně obrátili vlámštinou; v jiných případech užívá se francouzštiny.

Přesto ale zákon počítal, velmi rozumně, s nabytými již právy a jeho nařízení se provádí postupně, jsou-li zde podmínky určené pro jmenování a postup úřednictva.

Z oboru správy dostala se tato otázka do oboru vyučování. Průkopníci vlámského hnutí požadovali již dlouhou dobu, aby jedna ze dvou státních universit, t. j. universita v Gaudu byla zcela povlámštěna. Tento požadavek narazil na silný odpor velké části veřejnosti a parlamentu, jenž by sice svolil k tomu, aby tato universita byla rozdvojena, nebo aby byla založena zcela nová vlámská universita vedle druhé, která již stojí celé století, jenž však nechce nic slyšeti o tom, že by se měla zrušiti vysoká škola francouzská, která od svého založení r. 1815 získala důvěru četných belgických rodin, nemluvě o důležitém počtu cizinců, kteří na ní studují. Nejdříve snažila se vláda zavésti na této universitě rovnoběžné vyučování ve dvou jazycích. Tento způsob řešení ale neuklidnil hnutí pro povlámštění galské alma Mater, naopak ono se stalo tím silnější a skončilo vítězstvím v roce 1929 na návrh Gasparova kabinetu po dohodě tří velkých politických stran: strany katolické, liberální a socialistické. Skoro v téže době zavedené krajinské odvody umožnily v belgické armádě organisaci zvláštních sborů francouzských a zvláštních vlámských, ačkoli jednotné velení bylo i nadále zachováno.

Přes všechny tyto reformy požadavky vlámského hnutí nikterak neustaly. Naopak. A pan Gaspar, tísněn výsledky volby r. 1929, zavázal se celkově řešiti jazykový problém. V důsledku toho podal začátkem minulého roku dva návrhy zákona, z nichž jeden měl upraviti obor vyučování a druhý soudnictví. První návrh odpovídal požadavku, jejž formulovali liberální poslanci, když přivolili k povlámštění gaudské university. Týkal se systematické reformy jazykového režimu na školách obecných a středních, prohlásil zásadu krajinského jazyka, všímal si však také přání těch rodin, jejichž mateřský jazyk nebyl jazykem krajinským tím, že stanovil menšinové školy. Vládní návrh v oboru soudnictví jednal o upravení tehdejšího stavu, za něhož při civilních soudech užívalo se skoro výhradně jazyka francouzského. Zakládal se na těchto zásadách: při žalobách sporných bude se užívati jazyka teritoriálního, kromě případů, kdy se obě strany dohodnou na určitém jazyku; při žalobách nesporných strana žalující má právo svobodně si určiti jazyk, v jakém svou žalobu chce podati. Když tyto návrhy byly odevzdány parlamentním výborům, vůdcové vlámského hnutí stávali se netrpělivými, jelikož návrhy nebyly uskutečněny v době, již vláda byla určila; tato netrpělivost působila částečně pád Gasparova kabinetu 21. května minulého roku.

* * *

Ministerská krise prodloužila se skoro na tři týdny. Měla alespoň tu výhodu, že vyvolala mezi politickými stranami oficielní setkání a vyjednávání, která se týkala skoro výlučně jazykového problému. Během těchto vyjednávání hledala se cesta ke smíření, rozpory mizely. Vůdcové pracovali nyní velmi podrobně, skoro až úzkostlivě, aby vypočetli přesnou a stupňovitou dávku vlámštiny a francouzštiny, která by zabezpečila na menšinových školách nezbytné přizpůsobení žáků škol obecných režimu škol středních, které měly spočívati na jazyku teritoriálním. Jak dlouhou dobu nutno přičísti období adaptace? Jak stanoviti v různých případech poměr mezi jazykem krajinským a druhým jazykem národním?

Tyto otázky nevylučovaly sblížení a vzájemné pochopení, v předpokladu, že doktrináři chtějí jednat rozumně.

Viděli jsme tak, že v parlamentu a v tisku problém jazykový vyvíjel se v »novém duchu«, v němž se jeví šlechetné a srdečné pochopení požadavků vlámského hnutí. Neodůvodněné opovrhování jazykem vlámským, jež v kruzích bruselských a vůbec celé vallonské části Belgie tak dlouho zuřilo, vyskytuje se dnes pouze jako klam nebo zaostalost určitých jedinců. Literární a umělecké obrození, o němž vlámské hnutí během posledních let podalo skvělý důkaz, zničilo mnoho předsudků ohledně životaschopnosti vlámského jazyka. Dnes již jistě nikdo nepochybuje o povinnosti vyšších tříd naučiti se dokonale jazyku onoho kraje, v němž hodlají vykonávati svůj sociální úkol, nebo kde jednoduše chtějí rozvinouti svou pravidelnou činnost.

Vyhovuje-li se však všem požadavkům regionalismu, nemusíme se obávati, že vystoupíme z národního rámce? Neohrozíme snad jednotu Belgie, když uděláme Flandry příliš vlámskými a Vallonsko příliš vallonským? Tato námitka, která tvořila hlavní argument všech teorií užívání obojího jazyka nebo centralisace, začíná ztráceti svůj význam alespoň v úředních kruzích. Dnešní chápání osvětové autonomie jest daleko příznivější a poddajnější. Proč by měla taková autonomie rušiti společný život národa? Vždyť vlastenectví nezáleží pouze v tom, že zůstáváme věrni dějinám a institucím toho kterého národa, nebo že zachováváme dekoraci, v níž národ během staletí se vyvinul. Musíme zachovávati také jazyk, v němž všechny předcházející generace vyjadřovaly své myšlenky a city. Francouzský spisovatel, Henri Lavedau, napsal kdysi: »Duše zvonice jest obecnou školou vlastenectví«.

Belgie musí věřiti této formulce. Zachovávání a uctívání jazyka vlámského a vallonského nemůže nikterak škoditi národnímu citu. Ba naopak, přirozenou cestou nás k němu přivádí. Jestliže připustíme tuto pravdu, jestliže rozumíme onomu zákonu, podle něhož určitá kolektivita jen tenkráte může dosáhnouti největšího duševního rozvoje, když používá zdrojů svého mateřského jazyka, tehdy jistě nebudeme překážeti, aby stát usnadňoval znalost a rozšíření jazyka, kterého obyvatelstvo užívá.

Právě adaptací tohoto nového smýšlení podaří se státu postaviti skutečnou překážku proti thési separatistické, jejíž nebezpečí nesmíme nikterak podceňovati. Separatistická these opakuje opět slova nepřátelských Němců: avšak vlámský a vallonský stát jest absurdní myšlenkou, jak jsme to již jednou řekli, ona se nesrovnává s vyučováním belgických dějin a požadavky belgického národohospodářství. Její uskutečnění připravilo by pohlcení Vlámů a Vallonů jinými politickými jednotkami, a skončilo by se novým mezinárodním zásahem. A přesto tato nebezpečná these nachází ozvěnu v jednoduchých lidech, nebo u těch, kteří se domnívají nebo jimž se podařilo namluviti, že pro Vlámy nebude jaktěživo spravedlnosti v rámci jednotné Belgie. Agitátoři nalezli ozvěnu také u některých vallonských průkopníků, kteří chtějí rozdělení země a obávají se, že zneuznávání vlámštiny anebo oficielní užívání obou jazyků znesnadní Vallonům přístup k veřejným úřadům.

Tito se již rozhořčují, když vidí ve Vallonsku úřední pokyny vyvěšeny v obou jazycích, a křičí: »Rozdělme si pokoje, ať nepřekážíme jedni druhým!« Chceme-li zničiti separatistickou thesi, musíme znemožniti její argumenty a to tím způsobem, že zabezpečíme co nejvíce práva vlámského jazyka ve Flandrech, a francouzského jazyka ve Vallonsku, t. j. nutno zavésti, pokud by to šlo, krajinskou jednojazyčnost, aniž by se ovšem co měnilo na belgické ústavě.

* * *

Ministerská zpráva nynějšího kabinetu, jemuž předsedá pan Renkin, svědčí o tomto novém smýšlení. Nemluví sice podrobně o příštích reformách, přece však zdůrazňuje, že »stát bude pečovati o jednotnost země a posilní národní spojitost tím, že zavede takový jazykový režim, jenž maje ohled na kulturní zvláštnosti jednotlivých skupin, z nichž se Belgie skládá, zaručí jim stejná práva, stejné možnosti a stejnou podporu ve všech oborech, kam státní moc může zasahovati.

Ve sněmovně jakož i v senátu diskuse této zprávy, a to nejen u vládní většiny, nýbrž také u socialistické oposice, svědčila o tendenci pokračovati v upravování této otázky ve smyslu teritoriální jednojazyčnosti. V parlamentních kruzích převládá také čím dál tím více mínění, že národní jednota nemůže vůbec nic ztratiti, spíše naopak, jestliže obyvatelstvo severu bude užívati jazyka vlámského, zatím co jižní část obyvatelstva podrží si francouzštinu. Tato teritoriální jednojazyčnost musí ovšem počítati s tím, že ve Flandrech bude francouzsky mluvící menšina a ve Vallonsku menšina vlámská. Nesmí se z ní stát jakýsi slepý jakobinismus, jenž by nahradil jedince krajinou. S těmito nesnázemi setkají se napříště zákonodárci. Soudě však podle jejich duchaplnosti, o níž svědčí návrh zákona, vypracovaný senátem, vyučování na obecných školách, můžeme doufati, že příznivě překonají i podobné nesnáze.

Tento zákon, jejž senát odhlasoval 14. července 1931 většinou 108 hlasů proti 11 a 8 neodevzdaným, stanoví, že na obecných školách při vyučování bude se používat vlámštiny ve Flandrech,

francouzštiny ve Vallonsku a němčiny v oněch místech, kde se mluví německy. Znalost druhého jazyka staví se také na podobný základ. Stačí, aby skupina otců, majících alespoň 25 dětí školní docházkou povinných, žádala vyučování v jiném jazyku a úřady musí vyhověti. Co se týká dětí, jejichž mateřský jazyk není jazykem teritoriálním, a pokud ovšem jejich počet dostatečně odůvodňuje založení nové školy, místní úřady mohou založiti tuto školu, v níž se bude vyučovati mateřským jazykem oněch dětí, ale program takové školy bude zahrnovati kromě ostatních předmětů také vyučování jazyka teritoriálního, aby děti opustivše obecnou školu mohly dostatečně rozuměti tomuto jazyku, čímž se jim umožní úspěšné studium na školách odborných a řemeslných, kde se v tomto jazyku vyučuje. Ve dvoujazyčných obcích, na příklad ve skupině bruselské, vyučovací řeč dítěte bude jeho mateřská řeč. Vyučování druhému jazyku bude však povinné počínaje třetím ročníkem. Ve čtrnácti letech každé dítě bude slušně mluvit a psát francouzsky a vlámsky. Spoluprací všech politických stran byl tento systém aplikován na školy obecné, a doufejme — mutatis mutandis — že bude později rozšířen i na školy střední.

* * *

Jaký bude osud jazyka francouzského v tomto režimu teritoriální jednojazyčnosti? Nestane-li se z něho ve Flandrech zcela cizí řeč? Pochybuji o tom. Z 3.600 škol vlámského území 2.800 si připsalo ke svému programu bez jakéhokoli usnesení, zcela spontánně, vyučování francouzštiny. V důsledku nového zákona vyučování francouzštiny jakožto druhého jazyka se udrží i nadále, jelikož si to budou přát rodiče. Vůdcové vlámského hnutí také uznali nutnost tohoto stavu.

Ohledně této věci v jednom z jejich projevů stojí toto: »Nelze si představiti vzdělaného Vláma, jenž by neovládal francouzský jazyk alespoň potud, aby jej mohl čísti a aby se mohl domluviti se svým vallonským krajanem. Jsme si dobře vědomi toho, zač děkujeme zářivým paprskům francouzského ducha. Správně oceňujeme blahodárný vliv Francie ve světě a nemáme vůbec v úmyslu se jej zbaviti. Ničeho nenamítáme, šíří-li se znalost francouzštiny. Nesmí však zaujmouti místo mateřského jazyka. To je všechno«.

Máme připojiti ještě, že žádné zákony nemohly by zabrániti dalšímu šíření takového jazyka, jako je francouzština, a to jedině proto, že se již příliš rozšířil? Výše uvedené výsledky posledního sčítání lidu dostatečně dokazují, že znalost jazyka francouzského v Belgii stále roste. Jest málo pravděpodobno, že by opatření zákonodárců mohla nějak omeziti šíření francouzštiny v provinciích vlámských; nestane se tak z důvodů všeobecných, intelektuálních a hospodářských, které i v budoucnosti budou vykonávati patřičný vliv, jaký vykonávaly v minulosti.

Zákon nenařídí dvojjazyčnost ve všech stupních školství, správy a soudnictví, a ti, — jsou-li vůbec nějací —, kdož se domnívali, že jazykový problém může být řešen tím způsobem, že všichni veřejní zaměstnanci budou nuceni znáti a užívati v celé Belgii jak francouzštinu tak i vlámštinu, jistě odstoupí od podobného chomérického programu. I když předpokládáme, že všechno bude decentralisováno nebo rozdvojeno na vlámskou a vallonskou relaci, ústřední správa i v tom případě bude potřebovati především znalce obou jazyků. Totéž bude prakticky nevyhnutelné ve Velkém Bruselu a ve všech oblastech, které se dotýkají jazykových hranic. Tato dvojjazyčnost zůstane silou okolností i nadále zvykem, a ani zákon není s to definitivně ji potlačiti, jak o tom svědčí reforma obecných škol nedávno senátem odhlasována.

V zemi, kde je tak snadná doprava, jak vůbec nikde na světě, t. j. v Belgii, i ty nejskromnější rodiny pochopily výhodu dětí znajících oba jazyky, a ačkoli tato pravda je uznávána především ve Flandrech, je ceněna také Vallonskem, o čemž svědčí stále silnější návštěvy vyučování vlámštiny na školách středních.

* * *

Vraťme se ještě jednou ke státnímu problému. Je jednota belgického národa těmito reformami skutečně ohrožena? Já myslím, že můžeme zcela klidně odpověděti: ne! Tato jednota zůstává nedo-

tčenou. Je výsledkem dlouhé a velmi živé společnosti zájmů mravních, hmotných a hospodářských, jež uchránila Belgii před vnějšími útoky. Aby se Belgie mohla úspěšně brániti proti vnitřním nesnázím, stačí, aby všichni občané, Vlámové, Valloni a občané znalí obou jazyků, dobře se cítili ve společném domě a aby oficielní Belgie otevřela své srdce stejně všem občanům. Tomuto veřejné úřady v minulosti často nerozuměly. Dnes již tomu rozumějí. Podle toho můžeme doufati, že jazyková krise spěje ke svému konci. Víme dobře, že jazykový problém nelze řešiti obratem ruky. Musíme si přiznati, že všeobecný problém přítomnosti dvou jazyků v Belgii jest trvalým problémem, jenž těsně souvisí se životem a s historickým vývojem této země. Nemůže býti omezen na konkretní reformy v oboru zákonodárství a správy.

Tyto reformy v budoucnosti musí býti upravovány a zlepšovány. Jazykový mír, jako i mír vůbec, jest trvalým dílem. Zvyky však mají při této věci důležitější a hlubší vliv než zákony. Avšak belgické zvyky jsou prostoupeny loyální péčí o bratrskou rovnost mezi všemi občany, ať si mluví francouzsky nebo vlámsky, a kteří mají stejné právo na to, aby školství, správa a soudnictví se dělo v jejich vlastním jazyku. Zdravá spravedlnost musí přiznávati, bez veškerého nucení, všem občanům téhož svobodného státu stejná práva, toť přirozeno. Tímto způsobem se této zásadě vyhoví, a slepá a zrádná kampaň separatismu bude potřena.

Tento úzký svazek mezi Belgičany byl utkán během mnoha staletí, stálou solidaritou v blahobytu, v bídě a nouzi. Byl zesílen rozumným jednáním vládnoucí dynastie, která si dovedla získati lásku a věrnost jak Vlámů, tak i Vallonů. Zvítězí i nad nynějšími hádkami a bude i nadále spájeti tyto dvě skupiny, které ve všeobecném životě civilisace se vzájemně doplňují. Největší belgický myslitel, Adolphe Prius, rozebíraje hluboké příčiny národní originality, napsal: »Bereme-li každý z těchto činitelů zvláště, nedostaneme správný obraz Belgie. Tajemství naší síly vězí ve vzájemném protkání obou činitelů. Jen proto se počítá s námi v Evropě, poněvadž slučujeme v sobě dobré vlastnosti vlámského a románského ducha, na severu vážnost, pevnost, vytrvalost, trpělivost, energie, houževnatost a někdy také drsnost —, na jihu citlivost, humor, jemnost, malebnost. Tato smíšenina, z níž vyšli naši minulí a současní velcí umělci a slavní spisovatelé, umožnila Vlámům a Vallonům, aby vložili své vlastnosti do společné pokladny národního ducha. Národní duch spojil je dohromady a udělal z nich pevný kor, jenž jest nejlepší známkou naší poroby.«

Národ vlámský a národ vallonský nejsou pouhými dvojčaty. Ony jsou spíše, mohu-li se tak vyjádřiti, »siamskými dvojčaty«, jež osud určil ke společnému životu, kterému se ostatně během dlouhých staletí plně přizpůsobila. Tito dva bratři nemluví stejným jazykem. Každý z nich má svou zvláštnost, avšak jejich vzpomínky a jejich tradice, jejich city a zájmy skoro úplně splývají. Zjednati jim skutečně dokonalou rovnost, zahrnovati je stejnou laskavostí, přitom však nezapomínati na jejich individuální vlohy, ba naopak dbáti o to, aby se mohly stále a pravidelně vyvíjet, takový je úkol Belgie jakožto jejich společné matky, a jedině tímto způsobem dosáhne Belgie vlastního odpočinku a jejich vzájemného blahobytu a bratrského souladu mezi Vlámy a Vallony. Belgie začíná tomu rozuměti. K témuž výsledku směřuje také činnost parlamentu a vlády. Jazyková otázka v Belgii, byť sebechoulostivější, vyvíjí se ve směru smíření a národní rovnováhy.

VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITIKA.

A. VNITŘNÍ.

Vánoční doba přinesla do politického vývoje zvolnění, ale přišla také s řadou novinářských projevů, v nichž po většině odrážela se hospodářská krise a optimismus, že se z ní záhy dostaneme. Řada projevů dotýkala se otázky středoevropské kooperace, zejména pak našeho poměru k Maďarsku a Rakousku. Velkou pozornost vyvolal článek prof. Engliše v »Lidových Novinách«, který zdůraznil, že krise, kterou prodělávame v hospodářství, vyplývá z deflace a že státní hospodářství stojí nejen před